

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:8

med anledning av motioner om vårdyrkesutbildning m. m.

Motionerna

1977/78: 336 av Anton Fågelsbo (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning och förslag beträffande utbildning i Sverige av kiropraktorer,

1977/78: 353 av Karin Nordlander m. fl. (vpk) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1977/78: 352 — yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att utbilda personal för mammografiundersökningar i tillräcklig omfattning,

1977/78: 375 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade utbildnings- och forskningsresurser för åldringssjukvården,

1977/78: 746 av Margot Håkansson (fp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningslinje för sjuksköterskor till läkare i Malmö-Lund-regionen,

1977/78: 1539 av Georg Andersson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen hemställer att regeringen prövar möjligheten att genom höjning av gruppstorleken från 24 till 30 elever skapa utrymme för en ökad utbildningskapacitet inom vårdlärarutbildningen,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om distansundervisning inom vårdlärarutbildningen.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet fem motioner som tar upp skilda frågor med anknytning till vårdyrkesutbildning.

Utbildning av sjuksköterskor till läkare

En särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor anordnas som försöksverksamhet från och med höstterminen 1977 vid Karolinska institutet i Stockholm (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). Den särskilda studiegången till läkare är 40 1/2 veckor kortare än den reguljära läkarutbildningen. Varje hösttermin antas 30 studerande med genomgången sjuksköterskeutbildning och minst två års verksamhet som sjuksköterska.

I motionen 1976/77: 746 yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en utbildningslinje för sjuksköterskor till läkare i Malmö-Lund-regionen. I motionen konstateras att det ännu är för tidigt att göra någon utvärdering av verksamheten som startade hösten 1977. Motionären hävdar emellertid att intresset för en försöksverksamhet även i södra delen av landet är stort och att antalet sjuksköterskor i denna del av landet är tillräckligt för att en sådan linje skall kunna startas även i Malmö-Lund-regionen.

Vid riksmötet 1976/77 avslog riksdagen ett motsvarande motionsyrkande om utvidgning av försöksverksamheten med läkarutbildning för sjuksköterskor. Utskottet erinrade därvid om att försöksverksamheten från början avsågs bli genomförd på en ort. Utskottet erinrade även om att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) framhållit att det på sikt måste vara en uttalad strävan att åstadkomma en så ändamålsenlig och rättvis fördelning av tillgängliga läkarutbildningsplatser som möjligt och att den särskilda utbildningen, så snart erfarenheter av den föreligger, borde byggas ut till ytterligare utbildningsorter (UbU 1976/77: 20).

En rapport från den första terminens verksamhet vid Karolinska institutet har utarbetats, men någon samlad utvärdering har ännu inte hunnit göras. Utskottet anser därför att riksdagen inte nu bör besluta att försöksverksamheten skall utvidgas. Motionen 1977/78: 746 bör alltså avslås.

Utbildning av personal för mammografiundersökningar

Till socialutskottet har remitterats en motion 1977/78: 352 om inrättande av särskilda centraler för mammografiundersökningar (bröströntgen). Syftet med sådana undersökningar är att tidigt upptäcka bröstcancer hos kvinnor. Motionärerna anser att det i varje län skall finnas särskilda mottagningar där kvinnor utan väntetid och förbeställning skall kunna få mammografiundersökning utförd av personal utbildad för sådan undersökning. Motionen kommer att behandlas av socialutskottet under hösten 1978.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen 1977/78: 352 hemställer samma motionärer i motionen 1977/78: 353 att riksdagen hos regeringen skall begära åtgärder för att tillräckligt med personal för mammografiundersökningar skall utbildas.

Socialutskottet har remitterat motionen 1977/78: 352 till bl. a. socialstyrelsen. I sitt remissvar redovisar socialstyrelsen pågående försök i några landstingsområden med mammografiundersökningar. Socialstyrelsen anser bl. a. att flera försök kopplade till löpande utvärdering bör göras. Socialstyrelsens vetenskapliga råd konstaterar att införande av mammografiundersökningar förutsätter ökad tillgång på läkare med specialistutbildning inom röntgendiagnostik och på röntgenassistenter.

Utbildningsutskottet anser det självklart och mycket viktigt att till-

räcklig personal utbildas om beslut om allmänna mammografiundersökningar fattas. Utskottet förutsätter att berörda myndigheter i sådant fall kommer med förslag om utbildning och anser att riksdagen inte behöver göra någon särskild hemställan till regeringen för att så skall ske. Riksdagen bör därför avslå motionen 1977/78: 353.

Utbildning och forskning inom det geriatriska ämnesområdet

Riksdagen bör enligt motionen 1977/78: 375 ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om ökade utbildnings- och forskningsresurser för åldringssjukvården. Enligt motionärens mening kan man inte få en väl fungerande åldringssjukvård utan att införa obligatorisk undervisning i geriatrik inom läkarutbildningen och sjuksköterskeutbildningen. Vidare krävs en breddad specialistutbildning av läkare och ökade resurser för forskning i geriatrik.

Riksdagen har vid flera tillfällen strukit under önskvärdheten av ökade forskningsresurser inom såväl det geriatriska som det gerontologiska ämnesområdet. Vid riksmötet 1975/76 tillstyrkte riksdagen förslag om inrättande av en professur i långvårdsmedicin (UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245).

Frågor om resurser för forskning i geriatrik samt frågor om utbildning i geriatrik behandlades av utredningen (S 1977: 05) om vissa frågor rörande sjukvården för äldre i betänkandet (Ds S 1978: 1) De äldre och hälso- och sjukvården. Kommittén ansåg att behovet av ökade kunskaper på alla utbildningsnivåer om och i långtidsvård borde beaktas inom ramen för gymnasieutredningen (U 1976: 10), utredningen (U 1977: 06) om vissa vårdutbildningar inom högskolan (VÅRD 77) och de utredningar som berör läkarutbildningens olika delar. Kommittén föreslog vidare att samtliga universitet och högskolor skulle tillföras en forsknings-, utvecklings- och utbildningsenhet inom specialiteten långvårdsmedicin, ledd av en professor inom ämnesområdet. En sådan organisation borde byggas ut inom en femårsperiod, varvid i första hand möjligheterna till omDisposition av befintliga forskningsresurser borde prövas. Utredningen föreslog att respektive universitets- och högskoleorganisation skulle få i uppdrag att föreslå hur de i utredningen redovisade behoven skulle tillgodoses. Regeringen överlämnade i mars 1978 utredningens betänkande till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) för beaktande i de delar det berör forskning och utveckling inom UHÄ:s område. Under våren 1978 inhämtade UHÄ remissyttranden över utredningens förslag från universiteten och Karolinska institutet. Remissopinionen var delad.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 föreslår UHÄ att en professur i geriatrik skall inrättas vid universitetet i Umeå. UHÄ anser det mycket angeläget ur samhällssynpunkt att forskningen kring de geriatriska problemen intensifieras. UHÄ avser att precisera ämnesinnehållet för tjänsten till att avse både geriatrik och gerontologi. Frågan om

en förstärkning av forskningsresurserna är således under prövning inom utbildningsdepartementet.

Utredningen (U 1977: 06) om översyn av vissa vårdutbildningar i högskolan (VÅRD 77) tar i sitt slutbetänkande (SOU 1978: 50) upp vårderna av de äldre. VÅRD 77 säger att befolkningsutvecklingen, med snabb ökning av antalet personer i de äldre åldersgrupperna, medför viktiga förändringar för de flesta vårdyrkeskategorierna. All personal inom hälso- och sjukvården liksom inom socialvården måste förberedas för detta. Utredningen föreslår därför att utbildning i långtidssjukvård skall bli ett omfattande inslag i samtliga utbildningar inom VÅRD 77:s område. VÅRD 77:s förslag remissbehandlas för närvarande.

Nämnden för läkares vidareutbildning (NLV) fastställde i juni 1977 riktlinjer för en omfattande översyn av bestämmelserna för specialist- och allmänläkarutbildningen. Ett slutligt förslag beräknas kunna behandlas av NLV senast under år 1979.

UHÄ startar under hösten 1978 en översyn av läkares grundutbildning.

Som utskottet här redovisat prövas för närvarande frågor om förstärkning av forskningsresurserna inom ämnesområdena geriatrik och gerontologi samt frågor om förändring av vårdpersonalens utbildning. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motionen 1977/78: 375.

Kiropraktorutbildning

Riksdagen skall enligt motionen 1977/78: 336 hos regeringen begära utredning och förslag om utbildning i Sverige av kiropraktorer. Motionären anser att kiropraktorverksamhet är av betydelse vid bekämpandet av ryggbesvär. Kiropraktorverksamhet borde därför vara ett komplement till sjukgymnastisk behandling. Då utbildning av kiropraktorer saknas i Sverige och då ingen kontroll av verkamma kiropraktorer sker råder det enligt motionären missförhållanden, som endast kan avhjälpas genom utbildning inom landet av legitimerade kiropraktorer. Socialstyrelsen bör därför snarast få till uppgift att vidta åtgärder för att få till stånd sådan utbildning.

En motion, 1975/76: 2068, om legitimation för vissa kiropraktorer behandlades vid riksmötet 1976/77. Socialutskottet uttalade därvid att önskemålen om ökad tillgång på yrkesutövare inom det aktuella vårdområdet i första hand borde tillgodoses genom ökad och förbättrad utbildning av sjukgymnaster och läkare. Utskottet framhöll emellertid att seriöst utövad kiropraktisk verksamhet måste anses utgöra en resurs som även den offentliga sjukvården borde kunna tillgodogöra sig. Utskottet ansåg det motiverat att medicinalansvarighetskommittén (S 1974: 02) skulle överväga även frågan om hur kiropraktorer med examen som Doctors of Chiropractic eller motsvarande examen skulle kunna inordnas bland de olika kategorier yrkesutövare som finns inom sjukvår-

den. I enlighet med socialutskottets förslag beslöt riksdagen att motionen skulle överlämnas till medicinalansvarighetskommittén (SoU 1976/77: 9, rskr 1976/77: 32).

Då frågan om hur vissa utövare av kiropraktisk verksamhet skulle kunna inordnas i den offentliga sjukvården ännu prövas inom medicinalansvarighetskommittén anser utskottet att riksdagen inte nu bör besluta om utbildning i Sverige av kiropraktorer. Riksdagen bör därför avslå motionen 1977/78: 336.

Vårdlärarutbildning

Problemen med brist på vårdlärare, särskilt i de fyra nordligaste länen, tas upp i motionen 1977/78: 1539. Motionärerna föreslår att vårdlärarutbildningens kapacitet skall ökas genom två åtgärder, dels genom ökning av gruppstorleken i vårdlärarutbildningen från 24 till 30 elever (yrkandet 1), dels genom att distansundervisning prövas (yrkandet 2).

I universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) anslagsframställning för budgetåret 1979/80 redovisas en brist på vårdlärare. UHÄ konstaterar att den relativa bristen är störst i Jönköpings, Blekinge, Göteborgs och Bohus- samt Stockholms län. Den redovisade bristen styrker enligt UHÄ uppfattningen att de presumtiva sökandena till vårdlärarutbildning är mycket bundna vid hemorten. Därför måste, enligt UHÄ, en spridning av utbildningen övervägas.

UHÄ föreslår att vårdlärarutbildningen läsåret 1979/80 skall ökas med 24 platser till totalt 504 platser. UHÄ konstaterar att permanent vårdlärarutbildning saknas i Uppsala- och Linköpingsregionerna och anser att vårdlärarlinje med 24 nybörjarplatser skall inrättas läsåret 1979/80 både i Uppsala och i Linköping. UHÄ tar inte ställning till lokaliseringen inom Uppsalaregionen. Regionstyrelsen har föreslagit en form av modifierad distansundervisning. (Distansundervisning prövas redan i försök med en kurs i anatomi och fysiologi I.) I Linköping kan utläggning av delar av utbildningen till andra orter enligt UHÄ komma i fråga sedan utbildningen i Linköping kommit i gång. UHÄ anför vidare att "regionstyrelsernas kännedom om bristsituationen och de lokala förutsättningarna för utbildning torde kunna ge underlag för beslut om eventuell lokalisering av vårdlärarutbildning utanför nu angivna orter."

Utredningen (U 1977: 06) om översyn av vissa vårdutbildningar i högskolan (VÅRD 77) har tagit upp vissa lärarytbildningsfrågor i sitt betänkande (SOU 1978: 50) Ny vårdutbildning. Kommittén diskuterar bl. a. möjligheten att anordna yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) inom vårdsektorn. Kommittén föreslår att UHÄ skall få i uppdrag att vidta åtgärder i syfte att snarast starta lärarytbildning för bl. a. skötare och undersköterskor, men tar inte ställning till i vilka former denna utbildning skall ske. Kommittén föreslår ytterligare

utredning även av frågan om en ny integrerad vårdyrkesutbildning i Linköping. Kommittén utgår från att man i en framtida utbildningsmodell skall kunna använda lärare och annan personal på det för utbildningarna mest ändamålsenliga sättet utan hinder av nu rådande tjänsteorganisation. VÅRD 77:s betänkande remissbehandlas för närvarande.

Riksdagen bör enligt utskottets mening inte föregripa prövningen av VÅRD 77:s förslag och de följdförslag dessa kan leda till genom att nu uttala sig för viss gruppstorlek eller för viss utbildningsform, t. ex. distansundervisning, inom vårdlärarutbildningen. Till frågan om vårdlärarutbildningens dimensionering får utskottet anledning återkomma senare under riksmötet. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1539.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande utvidgning av försöksverksamheten med särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor avslår motionen 1977/78: 746,
2. att riksdagen beträffande utbildning av personal för mamмоgrafiundersökningar avslår motionen 1977/78: 353,
3. att riksdagen beträffande utbildning och forskning i geriatrik avslår motionen 1977/78: 375,
4. att riksdagen beträffande kiropraktorutbildning avslår motionen 1977/78: 336,
5. att riksdagen beträffande gruppstorlek i vårdlärarutbildningen avslår motionen 1977/78: 1539 yrkandet 1,
6. att riksdagen beträffande distansundervisning i vårdlärarutbildningen avslår motionen 1977/78: 1539 yrkandet 2.

Stockholm den 10 oktober 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Bengt Wiklund (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Linnea Hörlén (fp), Roland Sundgren (s), Gösta Karlsson (c), Helge Hagberg (s), Hans Nyhage (m), Lennart Bladh (s), Christina Rogestam (c), Torsten Karlsson (s) och Jörgen Ullenhag (fp).